

Полторак А. С.,

*доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

ПОВЕДІНКОВИЙ ПІДХІД ДО МОНІТОРИНГУ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В межах біхевіористичних фінансів, які передбачають тісний діалог між психологами, соціологами та фінансистами, фінансові відносини вивчаються та досліджуються з урахуванням впливу поведінкових важелів, об'єктивно окреслених залежністю «стимул-реакція» [1, с. 197]. Перші праці з вище окресленої проблематики з'явилися у науковому просторі в середині минулого століття.

У 1970-1980-х рр. Д. Канеман й А. Тверські [2; 3] представили «теорію вибору» або «теорію очікувань». З цього часу підвищилась увага наукової спільноти до фінансових аномалій, а неокласична парадигма ефективного ринку стала піддаватися сумніву. Так, науковцями обґрунтовано [2; 3], що у процесі прийняття рішень в реальному житті з урахуванням потенційних втрат та виграшей суттєву роль відіграє суб'єктивізм та, відповідно, існує схильність людей до недооцінки високих ймовірностей та, навпаки, переоцінки низьких. Крім того, найчастіше перевага надається саме уникненню збитків порівняно з отриманням прибутків і, відповідно, суттєво вищі ризики суб'єктивно приймаються скоріше для збереження ситуації, аніж для її зміни.

На нашу думку, теорія перспектив Д. Канемана й А. Тверські [2; 3] має бути врахована у процесі застосування інструментів та методів поведінкового підходу до моніторингу фінансової безпеки держави [4], а саме у наступних сферах:

- застосування експертних оцінок у процесі визначення характеристичних діапазонів індикаторів стану фінансової безпеки держави та вагових коефіцієнтів для них;

- контроль непослідовних та нераціональних ситуацій (відхилення у сторону статус-кво; фінансова поведінка натовпу; інтертемпоральне споживання; когнітивний дисонанс; азартні ігри; фінансові піраміди; інші теорії швидкого збагачення; псевдонаукові вчення, такі як фінансова нумерологія чи фінансова астрологія);

- прийняття рішень, направлених на зміцнення стану фінансової безпеки держави.

Так, стан фінансової безпеки та комплекс превентивних заходів її зміцнення багато в чому обумовлюються особливостями соціального організму, який приймає рішення у процесі забезпечення рівня фінансової безпеки. На поведінку такого соціального організму може суттєво впливати зміни умов зовнішнього середовища.

Використання біхевіористичного або поведінкового підходу до моніторингу фінансової безпеки та розроблення заходів її зміцнення має відбуватись з урахуванням наступних припущень:

- психологічні фактори соціального організму, який приймає рішення у процесі забезпечення рівня фінансової безпеки, можуть спричинити прийняття хибних управлінських рішень та, відповідно, негативно вплинути на процес забезпечення фінансової безпеки держави;

- емоційні фактори соціального організму можуть спричинити прийняття хибних управлінських рішень під впливом емоцій.

Цікавим є спостереження О. М. Підхомного [5, с. 35], який звертає увагу на існування складних ситуацій, коли в цілому сумлінні посадові особи (або дослідницькі групи) приймають рішення, керуючись широко визнаною, однак хибною у даному конкретному випадку науковою теорією. Джерела відповідних загроз є нечіткими, враховуючи те, що будь-які теорії все ж-таки мають винятки. Відповідно, автор наголошує на важливості дослідження проблеми критичного підходу до оцінки наукових розробок у сфері фінансової безпеки [96, с. 35].

Таким чином, серед найбільш вживаних підходів до моніторингу стану фінансової безпеки держави (процесний, системний, ресурсний, програмно-цільовий, ресурсно-функціональний, вартісний та стаціонарний підходи) окреме місце, на нашу думку, займає біхевіористичний або поведінковий підхід, який розглядається як специфічний підхід до спостереження за процесами і явищами, що відбуваються в системі забезпечення фінансової безпеки держави, що базується на поведінкових та гендерних аспектах, та вивчає процеси прийняття управлінських рішень з урахуванням ментальних, психологічних та емоційних особливостей з метою прогнозування та управління поведінкою учасників фінансових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лелюк С. В. Фінансова безпека економічних систем: системно-біхевіористичний підхід. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. 2015. Вип. 1(1). С. 197–200.

2. Kahneman D., Tversky A. Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*. 1979. Vol. 47(2). pp. 263-292. DOI: <https://doi.org/10.2307/1914185>.

3. Tversky A., Kahneman D. Advances in prospect theory: cumulative representation of uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty*. 1992. Vol. 5. pp. 297-232. URL: https://www.jstor.org/stable/41755005?seq=1#page_scan_tab_contents.

4. Полторак А. С., Тусова Н. О. Напрями удосконалення методичного інструментарію оцінки стану фінансової безпеки України. *Економічний форум*. 2018. № 2. С. 234-330.

5. Підхомний О. М. Фінансова безпека України: методологія аналізу та стратегічні орієнтири: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015. 455 с.

Венгуренко Т. Г.,
*старший викладач кафедри фінансових ринків,
Університет державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна*

ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ СХИЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ДО БАНКРУТСТВА

Страхова компанія як специфічний суб'єкт сучасного фінансового ринку України має характерні лише їй особливості. Закон України «Про страхування» чітко регламентує діяльність страховика та визначає основні положення, що забезпечують його платоспроможність. Розгляд існуючих критеріїв та принципів схильності страхової компанії до банкрутства дозволить провести не лише превентивні заходи з діагностики банкрутства, відновити платоспроможність страховика, але й зміцнити її фінансовий стан та завоювати довіру та прихильність споживачів.

Критеріями схильності страхової компанії до банкрутства є фактори, які забезпечують фінансову надійність страхової компанії, проте мають дуже низькі показники ефективності.

На початкових етапах розвитку страхової компанії фінансова надійність забезпечується здебільшого розмірами і якістю статутного капіталу, а в подальшому – й іншими елементами власного капіталу, резервним капіталом, вільними резервами, нерозподіленим прибутком. З розвитком страхової діяльності зростає роль таких чинників [1]: